

KAZIMIERZ MROZOWICZ*

Podsystem wartości i celów organizacyjnych na przykładzie formalizacji działalności GOPR

Słowa kluczowe: wartości i cele organizacyjne, formalizacja, ratownictwo górskie, kultura organizacyjna

Streszczenie: Każda organizacja działa w specyficznym dlań otoczeniu i jest systemem składającym się z szeregu elementów, które zależą wzajemnie od siebie, korzysta z zasobów otoczenia zewnętrznego, transformuje je i zwraca do otoczenia w przetworzonej formie. W ramach podjętego dyskursu analizą idiograficzną objęto wyłącznie część aksjologiczną bytu organizacyjnego, a mianowicie jego podsystem wartości i celów. Stanowi on zgoła pryncypialną determinantę efektywności każdej organizacji, która wyraża się m.in. właściwym stopniem formalizacji przebiegających w niej procesów.

1. Wprowadzenie

Każda organizacja działa w specyficznym dlań otoczeniu i jest systemem składającym się z szeregu elementów, które zależą wzajemnie od siebie, korzysta z zasobów otoczenia zewnętrznego, transformuje je i zwraca do otoczenia w przetworzonej formie (Donnelly, Gibson, Ivancevich, 1990, s. 27). Innymi słowy, jest ona ustrukturalizowanym, racjonalnie uporządkowanym systemem społeczno-technicznym (Kast, Rosenzweig, 1970, s. 120–121), który tworzony jest przez podsystemy: *celów i wartości, psychospołeczny, strukturalny, techniczny oraz zarządzania* (Leavitt, 1965, s. 86). Niektórzy autorzy podają wręcz modelowe cechy podsystemów organizacyjnych (zob. Krzakiewicz, 1994, s. 39). W ramach podjętego dyskursu analizą idiograficzną objęto wyłącznie część aksjologiczną bytu organizacyjnego, a mianowicie jego podsystem wartości i celów. Stanowi on zgoła

* Dr Kazimierz Mrozowicz jest zatrudniony na stanowisku adiunkta w Katedrze Zarządzania Małopolskiej Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Tarnowie, kontakt tel. (14) 688 00 10 w. 535.

pryncypialną determinantę efektywności każdej organizacji, która wyraża się m.in. właściwym stopniem formalizacji przebiegających w niej procesów. Koźmiński i Piotrowski piszą, że istotą formalizacji „[...] jest ograniczanie dowolności działań w organizacji przez narzucenie pisemnych standardów, dotyczących tego, co i w jaki sposób ma być [w organizacji, przyp. aut.] wykonane” (2007, s. 273). Podmiotem zarysowanych rozważań badawczych uczyniono obecnie wstępne studium formalizacji procesów organizacyjnych w Górskim Ochotniczym Pogotowiu Ratunkowym¹. Poziom organizacji oraz koordynacji uzależniony od ustawodawstwa i skodyfikowanego w formalnych dokumentach organizacji katalogu wartości i celów organizacyjnych, wyrażony jest zarówno efektywnością tworzenia rynkowej wartości dodanej, strategiczną przewagą konkurencyjną czy elastyczną kulturą organizacyjną. Celem artykułu stało się przeto ukazanie istoty metodologii oraz pragmatyki procesu formalizacji podsystemu celów i wartości, jako jednego z pierwszorzędnych stymulatorów organizowania i koordynacji funkcjonowania organizacji². Ponadto, artykuł jest próbą uzupełnienia oraz rozwinięcia analiz autora, dotyczących czynników konstytutywnych systemu zarządzania, a obejmującego otoczenie zewnętrzne i środowisko wewnętrzne organizacji (zob. Mrozowicz, 2007a, s. 67–90).

2. Organizacyjno-prawne uwarunkowania działań organizacyjnych

GOPR jest organizacją publiczną o zasięgu ogólnokrajowym, opierającą swą działalność na dobrowolnej pracy społecznej swych członków, zarejestrowaną w Sądzie Rejonowym w Krakowie XII Wydział Gospodarczy KRS pod numerem rejestru 0000156881³. GOPR może być członkiem organizacji krajowych oraz międzynarodowych o podobnym zakresie działania i reprezentantem polskiego ratownictwa górskiego w organizacjach europejskich oraz światowych. Terenem działalności organizacji GOPR jest obszar Rzeczypospolitej Polskiej, ze szczególnym uwzględnieniem regionów górskich, o łącznej powierzchni 20 410 km², 7200 km szlaków turystycznych i 425 obiektach narciarskich. Siedzibą władz naczelnych jest miasto Zakopane. GOPR może działać również poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej (Statut GOPR, 1990; Mrozowicz, 2006, 2007a). GOPR działa w opar-

¹ W artykule nazwa własna organizacji wyrażona jest akronimem GOPR.

² Ze względu na ograniczenia edytorskie i cele badawcze uwagę skoncentrowano jedynie na celach i wartościach strategicznych organizacji, ogólnych uwarunkowaniach legislacyjnych i organizacyjnych. Wykluczono dogłębną analizę wewnętrznych dokumentów formalnych organizacji, jako zagadnienie zbyt szczegółowe dla zakrojonego obszaru badawczego.

³ GOPR jest stowarzyszeniem rejestrowym, a jako taka forma organizacyjna posiadająca osobowość prawną może zakładać terenowe jednostki organizacyjne, łączyć się w związki stowarzyszeń, przyjmować w poczet swych członków osoby prawne oraz korzystać z ofiarności publicznej i przyjmować dotacje od organów władzy państwowej oraz innych instytucji.

ciu o dywizjonalną formę organizacyjną, posiada autonomiczne oddziały terenowe, zwane grupami regionalnymi, które mają osobowość prawną oraz prowadzą samodzielną działalność w wyodrębnionych terenach górskich na zasadach określonych Statutem GOPR. Należą do nich: Grupa Beskidzka, Grupa Bieszczadzka, Grupa Jurajska, Grupa Karkonoska, Grupa Krynicka, Grupa Podhalańska i Grupa Wałbrzysko-Kłodzka. GOPR zatrudnia 74 ratowników etatowych, a wspomaga ich pracę 1126 ratowników ochotników i 248 kandydatów na ratowników (Mrozowicz, 2007b).

GOPR jest stowarzyszeniem⁴ kultury fizycznej. Należy w tym miejscu uzmysłowić sobie, że w rozumieniu ustawy domena działania tej organizacji pozycjonuje ją w gronie stowarzyszeń kultury fizycznej. „Kultura fizyczna jest częścią kultury narodowej, chronionej przez prawo [...]” (Ustawa o kulturze fizycznej, rozdz. 1, art. 1.1), to także „[...] wiedza, wartości, zwyczaje, działania podejmowane dla zapewnienia rozwoju psychofizycznego, wychowania, doskonalenia uzdolnień i sprawności fizycznej człowieka, a także dla zachowania oraz przywracania jego zdrowia” (Ustawa o kulturze fizycznej, rozdz. 1, art. 3.1). GOPR poprzez swą działalność organizacyjną koordynuje poziom realizacji wymienionych wyżej wartości, zaś epicentrum aksjologicznych determinant jego działalności skoncentrowane jest wokół wartości humanistycznych: rozwoju duchowego i społecznego człowieka oraz ochrony jego zdrowia i życia. „Zapewnienie bezpieczeństwa osób przebywających w górach należy do organów administracji rządowej i organów jednostek samorządu terytorialnego, dyrekcji parków narodowych, a także do osób prawnych i fizycznych prowadzących w górach działalność w zakresie kultury fizycznej” (Ustawa o kulturze fizycznej, rozdz. 10, art. 54.1.). Najważniejszym w Polsce aktem legislacyjnym regulującym istnienie wszelkich stowarzyszeń, w tym rzecz jasna GOPR, jest Konstytucja z 2 kwietnia 1997 r., która w artykule 12 stanowi, iż „Rzeczpospolita Polska zapewnia wolność tworzenia i działania związków zawodowych, organizacji społeczno-zawodowych rolników, stowarzyszeń, ruchów obywatelskich, innych dobrowolnych zrzeszeń oraz fundacji” (Konstytucja RP, 1997). Podstawowym aktem prawnym regulującym funkcjonowanie stowarzyszeń jest natomiast Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r., tzw. Prawo o stowarzyszeniach (UPS; Dz. U. z 1989 r. nr 20, poz. 104). Prawo o stowarzyszeniach ma charakter regulacji generalnej, nawiązującej bezpośrednio do art. 12 i art. 58 Konstytucji, co potwierdza przepis art. 7 ust. 2, zgodnie z którym do określonych organizacji w sprawach nie uregulowanych odrębnie stosuje się przepisy UPS. Dlatego też regulacje wynikające z ustaw szczególnych (regulujących kwestie konkretnych stowarzyszeń) mają charakter swoistych odstępstw oraz wyjątków wobec przepisów UPS. GOPR działa w ten sposób na podstawie trzech kluczowych aktów prawnych: a) Ustawy o kulturze fizycznej z dnia 18 stycznia 1996 r.; b) Roz-

⁴ Stowarzyszenie jest: *dobrowolnym, trwałym i samorządnym zrzeszeniem o celach niezarobkowych, które samodzielnie określa swoje cele, programy działania i struktury organizacyjne oraz uchwała akty wewnętrzne dotyczące jego działalności, opierając ją na pracy społecznej członków.*

porządzenia Rady Ministrów z dnia 6 maja 1997 r. w sprawie określenia warunków bezpieczeństwa osób przebywających w górach, pływających, kąpiących się i uprawiających sporty wodne; c) Rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 12 listopada 2002 r. w sprawie szczegółowego zakresu obowiązków i uprawnień specjalistycznych organizacji ratowniczych, warunków ich wykonywania przez inne organizacje ratownicze oraz rodzaju i wysokości świadczeń przysługujących ratownikom górskim i wodnym w związku z udziałem w akcji ratowniczej. Organizowanie pomocy oraz ratowanie osób, które uległy wypadkowi lub są narażone na niebezpieczeństwo utraty życia lub zdrowia w górach, należy w szczególności do Górskiego Ochotniczego Pogotowia Ratunkowego, „[...] specjalistycznego stowarzyszenia kultury fizycznej o zasięgu ogólnokrajowym w zakresie określonym w statucie tej organizacji” (Ustawa o kulturze fizycznej, rozdz. 10, art. 55.1) – oto pryncypialna formuła wartości, konstytuująca funkcjonowanie organizacji GOPR.

2.1. Formalizacja podsystemu wartości i celów organizacyjnych

Celem fundamentalnym GOPR, który ma postać syntetycznie sformułowanej misji, staje się przeto: „niesienie pomocy w górach ludziom, których zdrowie lub życie jest zagrożone, zapobieganie wypadkom w górach, ochrona środowiska górskiego” (Statut GOPR, rozdz. 2, §7). Misja GOPR realizowana jest poprzez działania kierownicze w wymiarze trzech rodzajów celów strategicznych, które skonkretyzowane są poprzez klasy i kategorie taktyczne działań planistycznych i decyzyjnych (Statut GOPR, rozdz. 2, §8):

1. Organizowanie i prowadzenie służby ratowniczej, w tym:
 - zrzeszanie i szkolenie ratowników górskich,
 - wykonywanie działalności ratowniczej,
 - tworzenie i utrzymywanie stacji i punktów ratunkowych,
 - pomoc przy likwidacji skutków klęsk żywiołowych i katastrof,
 - doskonalenie i rozwijanie ratownictwa górskiego,
 - zapewnienie warunków pełnienia górskiej służby ratowniczej,
 - współpracę z organizacjami krajowymi i zagranicznymi.
2. Prowadzenie działalności zapobiegawczej, w tym:
 - kontrolowanie przestrzegania warunków bezpieczeństwa dla osób przebywających w górach,
 - ogłaszanie alarmów lawinowych i innych stanów zagrożenia,
 - programowanie i prowadzenie działalności profilaktycznej w zakresie bezpieczeństwa osób przebywających w górach,
 - prowadzenie działalności informacyjnej oraz instruktażowej w zakresie: warunków atmosferycznych, bezpieczeństwa, zapobiegania wypadkom oraz krzewienia zasad prawidłowego zachowania się w górach,
 - współpracę z: organami administracji, samorządami terytorialnymi, organizacjami: społecznymi, gospodarczymi, naukowymi oraz ze służbami publicznymi.

3. Ochronę naturalnego środowiska górskiego, w tym:

- wnioskowanie w sprawach zagrożeń środowiska górskiego,
- współpracę z jednostkami zajmującymi się ochroną środowiska naturalnego.

W zakresie realizacji misji GOPR współpracuje z otoczeniem organizacyjnym. „Minister właściwy do spraw wewnętrznych w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw kultury fizycznej i sportu określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowy zakres obowiązków i uprawnień specjalistycznych organizacji ratowniczych, warunki ich wykonywania przez inne organizacje ratownicze, a także rodzaj i wysokość świadczeń przysługujących ratownikom górskim i wodnym w związku z udziałem w akcji ratowniczej. Rozporządzenie powinno określać zadania w zakresie organizowania pomocy oraz ratowania osób podejmowane przez poszczególne organizacje ratownicze, a także przewidywać świadczenia finansowe oraz rzeczowe, z uwzględnieniem czasu trwania i stopnia niebezpieczeństwa wyprawy ratunkowej” (Ustawa o kulturze fizycznej, rozdz. 10, art. 55.3). Organizacje, o których jest mowa w art. 55, współdziałają w realizacji swoich zadań z organami administracji rządowej i organami jednostek samorządu terytorialnego oraz osobami prawnymi i fizycznymi prowadzącymi działalność w zakresie kultury fizycznej i turystyki (Ustawa o kulturze fizycznej, rozdz. 10, art. 56).

3. Mechanizmy legalizacyjne ratownictwa górskiego

Na podstawie art. 54 ust. 3 ustawy z dnia 18 stycznia 1996 r. o kulturze fizycznej (Dz. U. nr 25, poz. 113 i nr 137, poz. 639) w Rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 6 maja 1997 r. określono warunki bezpieczeństwa osób przebywających w górach oraz obowiązki osób prawnych i fizycznych prowadzących w górach działalność w zakresie kultury fizycznej (Dz. U. z 1997 r., nr 57, poz. 358). Rozporządzenie dotyczy terenów położonych na wysokości powyżej 600 m n.p.m., których rzeźba terenu stwarza zagrożenie dla zdrowia i życia osób na nich przebywających lub których zagospodarowanie rekreacyjno-sportowe kwalifikuje do uprawiania turystyki, rekreacji ruchowej i sportu w górach (Dz. U. z 1997 r., nr 57, poz. 358, rozdz. 2, § 2.1.). Dotyczy ono również terenów leżących poniżej 600 m n.p.m., których rzeźba stwarza zagrożenie dla zdrowia i życia osób na nich przebywających lub których zagospodarowanie rekreacyjno-sportowe kwalifikuje do uprawiania turystyki, rekreacji ruchowej i sportu w górach (Dz. U. z 1997 r., nr 57, poz. 358, rozdz. 2, § 2.2).

Do wykonywania zadań z zakresu ratownictwa górskiego upoważnione są GOPR oraz Tatrzańskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe (TOPR), każde w swoim zakresie, oraz inne organizacje ratownicze, które wykonują obowiązki i uprawnienia GOPR za zgodą Prezesa Urzędu Kultury Fizycznej i Turystyki (Dz. U. z 1997 r., nr 57, poz. 358, rozdz. 2, § 2.3).

Zapewnienie bezpieczeństwa osób przebywających w górach przez osoby fizyczne i prawne, prowadzące w górach działalność w zakresie kultury fizycznej, polega na:

- 1) zagospodarowaniu i użytkowaniu terenów oraz eksploatacji urządzeń i obiektów zgodnie z warunkami bezpieczeństwa,
- 2) zapewnieniu w obiektach i na terenach, o których mowa w pkt 1, warunków do udzielania pomocy przedlekarskiej w nagłych wypadkach osobom potrzebującym,
- 3) zapewnieniu w obiektach i na terenach, o których mowa w pkt 1, pomieszczeń dla GOPR lub TOPR, a także zapewnieniu ratownikom GOPR lub TOPR, w czasie pełnienia służby, korzystania poza kolejnością z kolei linowych lub wyciągów narciarskich (Dz. U. z 1997 r., nr 57, poz. 358, rozdz. 2, § 3).

Trzeba zaznaczyć w tym miejscu, że ustawodawca nakłada odpowiedzialność: „za stan i warunki bezpieczeństwa terenów i tras służących uprawianiu sportów zimowych, znajdujących się przy kolejach linowych lub wyciągach narciarskich [...]” na właścicieli tych kolei i wyciągów (Dz. U. z 1997 r., nr 57, poz. 358, rozdz. 2, § 4). W czasie prowadzenia działalności ratowniczej i związanego z nią transportu lub działalności profilaktycznej GOPR współpracuje, a w miarę potrzeby może korzystać z pomocy, w szczególności (Dz. U. z 1997 r., nr 57, poz. 358, rozdz. 2, § 5):

- 1) publicznych zakładów opieki zdrowotnej,
- 2) jednostek podległych Ministrowi Obrony Narodowej oraz Ministrowi Spraw Wewnętrznych i Administracji,
- 3) administracji lasów państwowych oraz parków narodowych i krajobrazowych.

3.1. Konwalidacja uprawnień ratowniczych

Na podstawie art. 55 ust. 3 ustawy z dnia 18 stycznia 1996 r. o kulturze fizycznej (Dz. U. z 2001 r. nr 81, poz. 889 i nr 102, poz. 1115 oraz z 2002 r. nr 4, poz. 31, nr 25, poz. 253, nr 74, poz. 676, nr 93, poz. 820 i nr 130, poz. 1112) dokonano w Rozporządzeniu Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 12 listopada 2002 r. określenia szczegółowego zakresu obowiązków i uprawnień specjalistycznych organizacji ratowniczych, warunków ich wykonywania przez inne organizacje ratownicze oraz rodzaju i wysokości świadczeń przysługujących ratownikom górskim i wodnym w związku z udziałem w akcji ratowniczej (Dz. U. z 2002 r., nr 193, poz. 1624).

Zgodnie z obowiązującym prawem, specjalistycznymi organizacjami ratowniczymi są:

- 1) Górskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe jako stowarzyszenie kultury fizycznej o zasięgu ogólnokrajowym, zwane dalej GOPR;

2) Tatrzańskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe, w zakresie ratownictwa górskiego na obszarze Tatr i pasma Gubałowsko-Spiskiego, zwane dalej „TOPR”;

3) Wodne Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe jako stowarzyszenie kultury fizycznej o zasięgu ogólnokrajowym, zwane dalej WOPR (Dz. U. z 2002 r., nr 193, poz. 1624, § 2.1).

Organizacje specjalistyczne są zobowiązane i uprawnione do:

1) organizowania pomocy oraz ratowania osób, w tym udzielania pomocy przedmedycznej;

2) organizowania oraz przeprowadzania szkolenia służby ratowniczej;

3) ustalania programów kursów i szkoleń specjalistycznych z zakresu ratownictwa;

4) nadawania stopni ratowniczych oraz określania uprawnień do prowadzenia działań ratowniczych, w zależności od posiadanych kwalifikacji;

5) programowania i prowadzenia profilaktycznej działalności w zakresie bezpieczeństwa osób;

6) stwierdzania zagrożeń bezpieczeństwa osób, na swoim terenie działania (Dz. U. z 2002 r., nr 193, poz. 1624, § 3.1).

Organizacje specjalistyczne oraz ich upoważnieni przedstawiciele mają ponadto prawo występowania do:

1) kierowników obiektów i urzędów wypoczynkowych, sportowych, rekreacyjnych i turystycznych oraz do organizatorów imprez w dziedzinie kultury fizycznej, rekreacji i sportu z pisemnym lub ustnym wnioskiem o usunięcie stwierdzonych zagrożeń, o których mowa w ust. 1 pkt. 6, lub o wstrzymanie eksploatacji; wniosek przedstawiony ustnie potwierdza się na piśmie w terminie 3 dni od jego zgłoszenia;

2) organów administracji samorządowej oraz, stosownie do właściwości, do dyrektora parku narodowego o nakazanie usunięcia zagrożeń, jak również o wstrzymanie eksploatacji albo zamknięcie obiektów lub urzędów, jak też określonych obszarów (Dz. U. z 2002 r., nr 193, poz. 1624, § 3.2).

GOPR i TOPR są ponadto obowiązane i uprawnione do:

1) nadawania stopni instruktorskich;

2) kontroli przestrzegania przez osoby przebywające w górach warunków bezpieczeństwa;

3) ogłaszania stopni zagrożenia lawinowego oraz innych stanów zagrożeń na swoim terenie działania;

4) prowadzenia działalności informacyjnej oraz instruktażowej w zakresie bezpieczeństwa w górach na swoim terenie działania (Dz. U. z 2002 r., nr 193, poz. 1624, § 4.1).

GOPR oraz TOPR, a także ich upoważnieni przedstawiciele są uprawnieni również do występowania do organów samorządu terytorialnego o zamknięcie obszaru powietrznego do uprawiania sportów lotniczych w wypadkach stanowiących za-

grożenie dla osób, funkcjonowania urzędów i prowadzonych tam akcji ratunkowych i szkoleń (Dz. U. z 2002 r., nr 193, poz. 1624, § 4.2). W wyjątkowych wypadkach stanowiących zagrożenie dla zdrowia i życia osób, GOPR lub TOPR może zażądać od organizatorów i kierowników, o których mowa w § 3 ust. 2 pkt 1, zaniechania imprezy, zaniechania wyjścia w góry bądź zamknięcia obiektu lub urzędnika (Dz. U. z 2002 r., nr 193, poz. 1624, § 4.3). Kierownik jednostki GOPR lub TOPR, na której terenie działania dokonano czynności określonej w ust. 3, z czynności tej sporządza protokół (Dz. U. z 2002 r., nr 193, poz. 1624, § 4.4). Protokół, o którym mowa w ust. 4, wraz z uzasadnieniem, jest przedstawiany bezzwłocznie właściwemu organowi administracji samorządowej oraz organizatorom imprez i kierownikom, o których mowa w § 3 ust. 2 pkt 1. Inne niż GOPR lub TOPR organizacje ratownicze mogą wykonywać obowiązki i uprawnienia tych organizacji za zgodą ministra właściwego do spraw wewnętrznych, jeżeli:

1) obszar, na którym ma być prowadzona działalność ratownicza, nie jest wystarczająco zabezpieczony przez stowarzyszenia wymienione w § 2 albo stowarzyszenia te nie są w stanie go zabezpieczyć;

2) posiadają kadrę ratowników z uprawnieniami specjalistycznymi zweryfikowanymi przez organizacje wymienione w § 2;

3) posiadają siedzibę, własny sprzęt specjalistyczny, środki transportu i łączności;

4) wskażą źródła finansowania planowanej działalności;

5) przedstawią opinię co do celowości wykonywania obowiązków i uprawnień właściwego wojewody i organu administracji samorządowej, a w przypadku prowadzenia działalności na obszarze parku narodowego – ponadto opinię dyrektora parku (Dz. U. z 2002 r., nr 193, poz. 1624, § 6.1).

Minister właściwy do spraw wewnętrznych może wyrazić w drodze decyzji zgodę na wykonywanie obowiązków i uprawnień ratowniczych przez inną niż GOPR lub TOPR organizację ratowniczą – na wniosek tej organizacji – po zasięgnięciu opinii u właściwej specjalistycznej organizacji ratowniczej (Dz. U. z 2002 r., nr 193, poz. 1624, § 6.2).

4. Formalizacja a kultura organizacyjna

Preambuła Prawa o stowarzyszeniach (UPS; Dz. U. z 1989 r. nr 20, poz. 104) określa intencje, jakimi kierował się ustawodawca, stanowiąc regulację prawną odnośnie instytucji stowarzyszenia. Została ona powołana do życia „[...] w celu stworzenia warunków do pełnej realizacji gwarantowanej przepisami Konstytucji wolności zrzeszania się zgodnie z Powszechną Deklaracją Praw Człowieka i Międzynarodowym Paktem Praw Obywatelskich i Politycznych, umożliwienia obywatelom równego, bez względu na przekonania, prawa czynnego uczestniczenia w życiu publicznym i wyrażania zróżnicowanych poglądów oraz realizacji indywi-

dualnych zainteresowań, a także uwzględniając tradycje i powszechnie uznawany dorobek ruchu stowarzyszeniowego [...]”. Występuje tu wyraźna zbieżność intencji. Fasiński, Silberring i Jonak w swej monografii piszą, że „Ratownik podejmuje służbę dla głównego celu – niesienia pomocy ofiarom wypadków w górach. Celowi temu powinno służyć całe jego postępowanie, zdobywanie wiedzy i umiejętności ratowniczych, a także społeczny udział w życiu swojej organizacji. Ratownik górski podejmuje swą służbę świadomie oraz dobrowolnie, przyjmując związane z nią style zachowań oraz odpowiednie obowiązki” (Fasiński, Jonak, Silberring, 1983, s. 106). Doskonale istotę roli społecznej ratownika górskiego (Mrozowicz, 2005) oddają też słowa Jonaka, który wyrażając istotę kultury organizacyjnej Służby Górskiej, pisze: „Klamrą łączącą początek XX wieku z naszymi czasami i zarazem klamrą spajającą w działaniu wszystkich współczesnych ratowników górskich jest ta sama humanitarna idea i ten sam podstawowy nakaz moralny – nieść pomoc potrzebującym” (Jonak (red.), 2002, s. 314). Można przypuszczać, że jest to stenogram pryncypialnych wartości i podstawowych założeń organizacyjnych, które kodują w sobie pełnione w niej role społeczno-zawodowe. Cytowani wcześniej autorzy piszą, że „[...] współczesne ratownictwo wymaga przedsięwzięć organizacyjnych i współdziałania, dlatego też ratownika górskiego obowiązują ujęte w regulaminach, ale i niepisane wzory zachowań, jak: podporządkowanie oraz posłuszeństwo kierownikowi akcji, koleżeństwo wobec innych członków grupy, wzajemny szacunek oraz życzliwość w życiu organizacyjnym, odpowiedzialność, rzetelność oraz prawdomówność w stosunkach przełożony–podwładny” (Fasiński, Jonak, Silberring, 1983, s. 113). Niezwykle oczywisty wydaje się tu związek działań formalnych i powstającej kultury organizacyjnej, przy czym, co warto odnotować, związek ów wydaje się być nie tylko naturalny, genetycznie nieodzowny, ale też obustronnie korzystny. Przecież Stoner i współautorzy piszą, że „kultura organizacji jest zbiorem ważnych pojęć, takich jak normy, wartości, postawy i przekonania, wspólnych dla członków organizacji” (Stoner, Freeman, Gilbert, 2001, s. 188). Schein, definiując ją, dodaje, że to: „układ wspólnych podstawowych założeń, które grupa przyswoiła sobie w trakcie rozwiązywania problemów dostosowywania się do otoczenia i wewnętrznej integracji, dostatecznie dobrze funkcjonujący, by można go było uznać za zasadny, a zatem – którego należy uczyć nowych członków jako poprawnego sposobu postrzegania, myślenia i odczuwania w odniesieniu do tych problemów” (Schein, 1992, s. 18). Czyż więc relacja ta nie jest ewidentna, i czy zatem podsystem wartości i celów, będąc źródłem najgłębszych założeń aksjologicznych organizacji i formalizując ją, nie tworzy fundamentów kultury organizacji i jej nie wzmacnia? Odpowiedź jest oczywista. Można bez skrupułów powiedzieć, że relacja ta przemieszcza się na związki interpersonalne w grupie i na specyfikę zachowań organizacyjnych. Kwestię tę jedynie tutaj sygnalizujemy, aby móc do niej powrócić w niedalekiej przyszłości, lecz w sposób bardziej rozwinięty i szczegółowy, odnoszący się do wpływu formalizacji wewnętrznej (np. Statut, Regulamin) na zachowania uczestników organizacji.

5. Zakończenie

Jeżeli przyjmiemy, skądinąd słuszne, założenie, że ludzie wykonujący ten sam zawód czy tę samą pracę, jak też działający w tej samej organizacji współtworzą określone środowisko, to będziemy mieli prawo, aby mówić o przystosowaniu ogólnych wymogów moralnych do praktyki danego środowiska. Z drugiej zaś strony, sfera moralności danego środowiska jest elementem ogólnego porządku moralnego społeczeństwa, nie można wszakże mówić o odrębnych normach etycznych obowiązujących w danym środowisku, a odrębnych w społeczeństwie. Etyka środowiska w rozumieniu teorii organizacji i zarządzania, a także socjologii organizacji to nic innego jak kultura organizacyjna (zob. Łucewicz, 1999; Masłyk-Musiał, 2001; Cameron, Quinn, 2003), która tym różni się od etyki ogólnej, że akcentuje poszczególne zasady moralne, w zróżnicowanym stopniu w poszczególnych środowiskach. Uwydatnianie jednych zasad etycznych kosztem innych decyduje o określonych cechach danego środowiska, a zależne jest od normatywnych wartości immanentnie uznawanych za pryncypialne w woli jednostki, grupy i organizacji. Miejscem istnienia w organizacji tych procesów jest podsystem wartości i celów, zaś mechanizmem regulacyjnym i koordynacyjnym staje się formalizacja.

Z punktu widzenia przeprowadzonych analiz można przyjąć, że podsystem wartości i celów organizacyjnych GOPR jest czymś w rodzaju fundamentu, na którym wspierają się inne podsystemy organizacji. W tym konkretnym przypadku podsystem technologiczny. Co więcej, poprzez odpowiednio do celów i wartości organizacji ukształtowany standardowy proces formalizacji i jego przebieg, GOPR staje się miejscem rozwoju nowoczesnych metod zarządzania, które bazując na etyce i elastyczności zachowań członków, stanowi przykład odpowiednio uformowanych warunków dla uczenia się organizacji.

Bibliografia

- Cameron K., Quinn R. E. 2003. *Kultura organizacyjna – diagnoza i zmiana. Model wartości konkurujących*. Kraków: Oficyna Ekonomiczna.
- Donnelly J. H., Gibson J. L., Ivancevich J. M. 1990. *Fundamentals of Management*. Boston: BPI & RWN.
- Fasiński A., Jonak A., Silberring J. 1983. *Poradnik Ratownika GOPR*. Warszawa: Wydawnictwo PTTK „Kraj”. T. 1–3.
- Jonak A. (red.). 2002. *Na każde wezwanie. Pięćdziesiąt lat działalności Górskiego Ochotniczego Pogotowia Ratunkowego*. Zakopane: GOPR.
- Kast F. E., Rosenzweig J. E. 1970. *Organization and Management: Systems Approach*. New York: McGraw Hill.
- Koźmiński A., Piotrowski W. 2007. *Zarządzanie. Teoria i praktyka*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN. ISBN 978-83-01-15142-3.
- Krzakiewicz K. (red.). 1994. *Podstawy organizacji i zarządzania*. Poznań: Wydawnictwo AE.
- Leavitt H. J. 1965. *Applied Organizational Change in Industry: Structural and Humanistic Approaches*. In: J. G. March, H. A. Simon (red). *Handbook of Organizations*. Chicago: Rand McNally and Co.

- Łucewicz J. 1999. *Organizacyjne zachowania człowieka*. Wrocław: Wydawnictwo AE we Wrocławiu. ISBN 83-7011-368-0.
- Masłyk-Musiał E. 2001. *Społeczeństwo i organizacje. Socjologia organizacji i zarządzania*. Lublin: Wydawnictwo UMCS. ISBN 83-227-0941-2.
- Mrozowicz K. 2005. *Rola społeczno-zawodowa ratownika Służby Górskiej*, „Kultura Fizyczna”, Wydawnictwo AWF Warszawa, nr 5–6/2005, s. 16–21.
- Mrozowicz K. 2006. *Zarządzanie bezpieczeństwem w górach w świetle osobowościowych uwarunkowań zachowań organizacyjnych ratowników Górskiego Ochotniczego Pogotowia Ratunkowego*. Kraków: Biblioteka Jagiellońska. Maszynopis rozprawy doktorskiej.
- Mrozowicz K. 2007a. *Zarządzanie bezpieczeństwem w górach w systemie ratownictwa górskiego*. „Zeszyty Naukowe Małopolskiej Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Tarnowie” nr 1(10)/2007. PL ISSN 1506-2635.
- Mrozowicz K. 2007b. *Niektóre aspekty zarządzania kapitałem osobowościowym (na przykładzie organizacji ratownictwa górskiego)*. W: S. Lachiewicz (red.). *Zarządzanie rozwojem organizacji*. Monografie Politechniki Łódzkiej: Łódź: Wyd. Politechniki Łódzkiej. ISBN 978-83-7283-214-6.
- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 12 listopada 2002 r. w sprawie szczegółowego zakresu obowiązków i uprawnień specjalistycznych organizacji ratowniczych, warunków ich wykonywania przez inne organizacje ratownicze oraz rodzaju i wysokości świadczeń przysługujących ratownikom górskim i wodnym w związku z udziałem w akcji ratowniczej (Dz. U. z 2002 r., nr 193, poz. 1624).
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 6 maja 1997 r. w sprawie określenia warunków bezpieczeństwa osób przebywających w górach, pływających, kąpiących się i uprawiających sporty wodne (Dz. U. z 1997 r., nr 57, poz. 358).
- Sarnowski J., Kirejczyk E. 2007. *Zarządzanie przedsiębiorstwem turystycznym*. Warszawa: Almamer. ISBN 978-83-60197-52-3.
- Schein E. 1992. *Organizational Culture and Leadership*. San Francisco: Jossey Bass.
- Statut GOPR, uchwalony przez IV Zjazd Delegatów GOPR w dniach: 22.09.1990 w Zakopanem (I część Zjazdu) i 15.12.1990 w Krakowie (II część Zjazdu).
- Statut Górskiego Ochotniczego Pogotowia Ratunkowego, 1990, Zakopane.
- Stoner J., Freeman E., Gilbert D. 2001. *Kierowanie*. Warszawa: PWE. ISBN 83-2008-1295-X.
- Ustawa o kulturze fizycznej z dnia 18 stycznia 1996 r. (Dz. U. z 1996 r., nr 25, poz. 113).
- Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. – *Prawo o stowarzyszeniach* (Dz. U. z 1989 r. nr 20, poz. 104).

Subsystem of Organizational Values and Purposes Based on Example of GOPR Activity –Voluntary Mountain Rescue Service

S u m m a r y: Each organization performs its activity in a specific environment and it is a system which consists of several dependent elements, it uses resources of an external environment, transforms it and gives it back to the environment in a transformed form. Within the discourse an idiographic analysis has been made of an axiological part of an organization only, that is its subsystem of values and purposes. It constitutes absolutely principal determination of effectiveness of each organization, which is expressed mainly by a proper level of formalization of processes carried out within the organization.

Key words: values and organizational purposes, formalization, mountain rescue, organizational culture
